מחשבת יחזקאל
MACHSHEVES YECHEZKEL
TORAH OF RAV HARTMAN

מחשבת קצרה על הדף

הרב יחזקאל הרטמן

SHORT MACHSHAVA ON THE DAF

בכורות נא

עניין: נתנו לעשרה כהנים

פנים יפות במדבר ג, מז

ונראה עוד מה שאמר ולקחת חמשת חמשת לשון כפול, היינו משום דצריך ליתן חמשת שקלים לכהן אחד ולא לשני כהנים,[פ] אם כן אם היו נותנים האלף ושלש מאות ושש וחמשה שקלים מעורבים זה בזה, היה חשש שיקח אהרן מקצתו ואחד מבניו מקצתו ואין זה פדיון, לכך [היה] צריך ליתן כל אחד בפני עצמו, והיינו דכתיב חמשת חמשת, ומשה זיכה אותם בפרט לאהרן או לאחד מבניו, וכיון שכבר נפדו בזכות משה היה יכול לערבם.

והיינו דכתיב לשון כפול ויקח משה את כסף הפדיום [מאת העודפים] וגו׳ מאת בכורי בני ישראל לקח את הכסף [חמשה וששים ושלש מאות ואלף] וגו׳. פירוש, מתחילה [לקח] מכל בכור בפני עצמו וזיכה לאחד מהם, ואחר כך עירבם כל המעות.

ומטעם זה נראה הטעם שלא נתנו כל הכ״ב אלף ביחד כל הסך.[פא] מפני שצריך הפדיון לכל אחד בפני עצמו, כמו שאמרו חז״ל (בכורות מח:) חמש ולא חצי חמש.

ובזה אתי שפיר מה שאמר חשבון הכולל, וכי לא ידענו זה, אלא שבא להורות שלא עירב אותם ביחד עד שקיבל מכל בכור בפני עצמו.

ונראה דאף דאמרינן בבבא בתרא דף קמ״ג (ע״א), גבי לחם הפנים, והיתה לאהרן ולבניו (אמור כד, ט), מחצה לאהרן ומחצה לבניו. היינו דוקא בלחם הפנים [ד]משלחן גבוה קא זכו. אבל בפדיונות אלו,[פב] כיון שכל אחד היה יכול ליתן לאיזה כהן שירצה, חלק אותם לשלשה חלקים, והיה מגיע לכל אחד הפדיון מתשעים ואחד בכורים.[פג] דאם היה אהרן נוטל מחצה, היה נחלק על כרחך החמשה שקלים של בכור אחד מהם שני חלקים, והיה מגיע לאהרן ובניו קל״ו חלקים וחצי, וקיימא לן דבעינן שיתן חמשה שקלים לכהן אחד ולא לשנים.

אמרי בינה פדיון הבן סי׳ ח

מבואר בגמ׳ בכורות (דף נא:) נתנו לעשרה כהנים בבת אחת יצא זה אחר זה יצא ופירש״י בבת אחת שהניח כולן לפני כולן ה׳ סלעים והלך לו זה אחר זה ולכהן אחד, משמע דאם נתנו לעשרה כהנים בזה אחר זה לא יצא וכן משמע מלשון תוספתא דהביא רש״י נתן ה׳ סלעים לה׳ כהנים נמנו פדוי נתנו לו זו אחר זו נמנו פדוי משמע דוקא לאחד. תולם מדברי רמב״ם הל׳ בכורים (פי״ל ה״ז) וכן בש״ע (סי׳ שה ס״ז) דכללו הכל בימד נתן ה׳ סלעים לפדיון לעשרה כהנים אין בזה אחר זה נמנו פדוי מבואר דבכל לפני נמנו פדוי ועיין ר״י קורקוס שם, ובמהרי״ט אלגאזי (פרק ח תוס׳ פג[50]) כתב דכך היתה גירסת רמב״ם בתוספתא, תולם העלה למ״ם הרמב״ם (פ״ל מהלכות ה״ל) ואינו נותנו בפעמים רבות היום מעט ולמחר מעט אלא נותנו כולו כאחד בפעם אחת ופשט דברי רמב״ם נראה לף נמנותן מקלת ודעתו להשלים לן מהני בזה אחר זה ומאי שנע מפדיון, וע״ל דלכתחלה דוקא קאמר שיתן בבת אחת למלוה מן המובחר אבל בדיעבד אפשר שילף בנתינתו למצלין, ל״ב נפקא מינה לענין דינא דבפדיון נמי דוקא בדיעבד כלשון הברייתא אבל לכתחלה צריך ליתן בבת אחת.

והנה שם נדייק מדקתני ילף ל״ב גם ברישא נתנו לעשרה כהנים בבת אחת וכפירש״י שהניח לפני כולן הה׳ סלעים הוא ג״כ רק בדיעבד, ואמאי הא בזה עיקר נתינתו היתה בבת אחת רק שיתחלקו הכהנים ביניהם, ולעיתי בתמים סופר (שו״ת יו״ד סי׳ רמ) שכתב דאינו יכול לכתחלה לחלק ה׳ סלעים לג׳ כהנים דכל שנתנה בו תורה שיעור שם מחלקו הוי״ל תלי שיעור, תע״ג דבדיעבד יוצא ע״י לירוף מ״מ מלוה מן המובחר לכתחלה השיעור בבת אחת או ליתן שיעור נתינתו בבת אחת וזה הוא כמ״ש המרי״ט אלגאזי, תולם שם נותן בבת אחת ומניח לפני הכהנים כמ״ש רש״י אמאי קתני דיעבד הא לף מייבה המובחר רק שיזכו בני אהרן בדמי פדיון וכיון שנותן בבת אחת למה נקוט דוקא דיעבד, וכי בשביל שנתחלק בין הכהנים לף יהיה בידו לעשות כן לכתחלה (כיון) דעיקר אלגזינן בתר הנותן והוא נותן שיעור שלם.

כשדעתו להשלים ולף לכתחלה. ורלוי בספר פנים יפות מבעל הפלאה פ׳ במדבר (ג, פסוק מז) על פסוק ולקחת אתם את הלוים לגלגולת כו׳ ונתת הכסף לאהרן ולבניו, דצריך ליתן אתם הלוים לכהן אחד ולף לבני כהנים והיה אתם שיקח אהרן מקלתו ואחד מבניו מקלתו ואין זה פדיון לכך צריך ליתן כל אחד בפני עצמו ואתם זוכה לאהרן בפרט (לאהרן) או לאחד מבניו וכיון שכבר נפדה נזכות אתם היה יכול לערבם שצריך פדיון לכל אחד בפני עצמו כמו שאמרו אתם ולף אלי אתם, ואחד אמיהני הא אתם ולף אלי אתם הוא כשאינו נותן רק אלי אתם אבל כשנותן כל אחד אתי אלי פדיון ה׳ סלעים דשאי ויכול ליתן לף לעשרה כהנים ולף זה אחר זה יוצא, ואולי רמז על לכתחלה אתם אתם שיתן בבת אחת אבל נזכות אתם להם לף היה צריך ולף

כלי חמדה פרשת במדבר

עיקר הדברים שכתב הגאון ז״ל דאינו מקיים מצות פדיון הבן אם אינו נותן כל החמש סלעים לכהן אחד, זה תמוה מאד מברייתא דבכורות (דף נ״א ע״ב) דנתנו לעשרה כהנים בבת אחת יצא והוא מבלי חולק, וכבר תמה עליו הגאון בעל אמרי בינה ז״ל בדיני פדיון הבן (סי׳ ח׳) וכתב אולי כונתו על לכתחילה וכמש״כ הגאון חתם סופר (ביו״ד סי׳ רצ״ז), אך כנראה לא ראה הגאון ז״ל כל דברי הפנים יפות מה שכתב בסוף דה״ק דלא יצא בכהאי גוונא.

ובאמת יפלא על גאון כמותו שטעה בזה, אמנם לדברינו י״ל דהגאון ז״ל סבירא ליה דאין ראיה מלדורות דהוא רק מצוה בעלמא ול״צ שום פדיון ע״י החמשה סלעים, בזה שפיר מקיים המצוה גם בי׳ כהנים, משא״כ פדיון זה שהיה בחומש הפקודים שהיה צריך פדיון גמור להפקיע הבכורים מקדושת בכור, היה צריך שיתן כל הפדיון לכהן האחד ובלא זה לא היה פדוי, ואם כי גם זה צ״ע, אך כתבתי להציל אותו צדיק משגיאה שלא יהיה בכלל טועה בדבר משנה ח״ו: